

ROZTARGAĆ (27) *vb pf i impf*

pf (22), *impf* (4), *pf a. impf* (1); *pf* [w tym: *praet i con* (13), *inf* (4), *part praet act* (3), *fut, impers*] *WróbŻółt* (2), *KrowObr*, *Leop* (2), *BielKron* (7), *Mącz* 34c, 350a, *SienLek*, *RejZwierc*, *PaprPan*, *Calag* 592b, *SkarŻyw*, *WujNT* (2), *KlonWor*; *impf* [zawsze: *praes*] *FalZioł*, *Mącz* 74b, 478d [2 r.].

roztargać (25), **roztarchać** (2); *roztarchać* *KlonWor*; *roztargać* : *roztarchać* *Mącz* (4:1).

rof- (20), *roz-* (7).

o oraz drugie a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); *-tar-* (21), *-târ-* (3); *-târ-* *SienLek*; *-tar-* : *-târ-* *BielKron* (6:1), *Mącz* (4:1).

inf *roztargać* (5). ◇ *praes i fut 1 sg* *roztargãm* (2). ◇ *3 sg* *roztargã* (1). ◇ *3 pl* *roztargają* (2). ◇ *praet 3 sg m* *roztargãł* (3). [f *roztargała*.] ◇ *3 pl m pers* *roztargali* (8). *m an* *roztargali* (1) [cum N pl: *lwowie*]. ◇ *con 3 pl* [m pers by *roztargali*.] *subst* by *roztargały* (1). ◇ [con *praet 3 pl m pers* *roztargaliby* byli.] ◇ *impers praet* *roztargãno* (1). ◇ *part praet act* *roztargãwszy* (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Rozedrzeć* (*rozdzierać*), *rozerwać* (*rozrywać*), też w inny sposób naruszyć (*naruszać*) całość; *diripere* *Vulg*, *Cn*; *lacerare* *Calag*, *Cn*; *scindere* *Vulg*; *intervellere* *Mącz*; *differre*, *discerpere*, *distrahere* *Cn* (19) : *Zureiffen*. *Zedrzeć*. *Roztãrgãć*. *Lacerare*. *Calag* 592b.

roztargać co (4): Cf *roztargać co od czego*, *Zwroty*.

roztargać co od czego (1): *Intervello*, Z pośrodku wyrywam/ wyciągam/ albo też rozrywam/ roftãrgãm yedno od drugiego. *Mącz* 478d.

Zwroty: »*roztargać na sobie odzienie*, [szaty]« (2): A Iozue roftãrgawłfy ná łobie odzienie łwe [scidit vestimenta sua]/ padł ná twarz łwą ná źiemii przed Archã Pãńłką *Leop Ios* 7/6; *BielKron* 109; [profił [Aquilus] miłolierdzia przed Senatem/ roftãrgawłfy ná łobie łzaty *BielKron* 1551 20]. [Cf też 3. »*roztargać włosy*« *BielKron* 100.]

»*roztargać powrozy*« (1): Tedy duch Boży przypadł ná Sãmłonã á roftãrgãł powrozy ná nim iãko nići *BielKron* 52.

Przen [kogo, co] (4) :

a) *Zniszczyć*, *zniweczyć*, *doprowadzić do upadku* (3) : *Roztargali* gi włzytci idãci drogã [...] (*koment*) *Roztargali* [Ps 88/42]), czułz thego krola twego przez kołcioł figurowanego. *WróbŻółt* ee6; nie mogã cierpieć dla łprãwiedliwołci oni/ ktorzy roftãrgãli kołcioł Boży. *WujNT* 20; [Lecz juź jednak do rady chodzić chã, ale przełciã *suis spiritibus* połsy, jakoby ten sjem *roztargali*, nadychãjã. *ListyPol* II 1548/173].

b) *Rozpraszać uwagę*, *nie pozwalać się skupić* (1) :

Zwrot: »*umysł roztargać*« (1): *Concurrunt multae opiniones quae mihi animum exaugeant*, Trãfia łie wiele łentencey [!] ktłre moy vmysł roftãrgãjã. *Mącz* 74b.

a. *Ciężko poranić*, *rozkrwawić*, *też zabić* [kogo] (10) : Tu iãwne piłmo łwięte łlyłzyłz/ iź ty zãklinãtze *Dijabeł* połiadł y roftãrgãł/ chocia wzywãli imiãniã Iezufowego *KrowObr* 120v; *SkarŻyw* 391; [ãza niewiełcie iãko łyn wãłz przekłety roftãrchãł mnie chłciãł mię zgwałcił/ ále iã łie iemu odeymowała thãk długo/ áz mię zekrwawił/ y odzienie ná mnie podãrł. *HistPonc* C3; Dãłeł woźek vcźynił/ co

w nim łą cztery koła/ [...] A ktoć fię w czym zawni/ daż go do koł wwiężać/ Do dwu koł daż po ręce/ do dwu po nodze w prężać/ Ciągący zawnoduią/ aż go tak roftargią *NeothAcros D2v*].

Zwrot: »na [ile] części [czym] roztargać« (1):ktoiego [Kupana] poimano y ná czterzy części koñmi roftargano *BielKron 300*.

[»koły [I pl od „koło”] roztargać«: tę [Tullius Hostilius] Albanią zborzył/ y krolá ich Meciuła Sufecia dwiemá koły roftargá/ o zgwałczenie przymierza *BielKron 1551 17v* [cf wyżej *NeothAcros D2v*.]]

»koñmi roztargać« = *włóczęc za koniem lub rozdzierając przez dwa konie pędzące w przeciwne strony; differre in diversa quadrigis, diripere a. discerpere a. lacerare (in diversa) equis Cn* [szyk zmienny] (4): rozniewawłzy fię/ roftargáli go [Ezechiela] koñmi po kámieniu *BielKron 96, 300, 341v*; Bo gdy po nim [Leszczku] pánowie tey zdrády doználi/ Koñmi go iák winnego roftargác kazáli. *PaprPan Dd2*.

[Szereg: »roztargać i zabić«: Bo, by sswyenty Piotr y gyny zwolennyczy tho byly wyedziely [że Judasz zdradzi], roftargaly by gy byly yzabyly. *SprChęd 29*.]

α. O dzikich zwierzętach (też dzikich ludziach): rozszarpać (4) : Iełli vmrze Acháb w mieście/ ziedzą go psi: A iełli vmrze ná polu/ rozthárgią [comedent] go ptacy powietrzni *Leop 3.Reg 21/24*; Kazał tedy krol nákarmić ony Lwy/ á iego nieprzyiaciele pomiotác do nich/ wnet ie Lwowie roftargáli. *BielKron 111*; mowi Márek Ewanyelista [...] / Idźcie po wśytkim świecie/ przepowiediáiąc tę poćiefność wśelkiemu łtworzeniu/ to iełt ludziom wśelkiego zwyczáiu/ pśiego y wilczego/ z ktorych niektórzy rzućiwłzy łye ná nie/ roftargáli ie *SienLek Ttt4v; RejZwierc 81v; [WerReguła 133; HistFort D[3]]*.

2. [Rozkraść, przywłaszczyć sobie po kawałku (o wielu):

Zwrot: »majętność roztargać«: ktorzy ffálłfywie zádawáią kácerłtwo ludziem/ áby iedno tym obyczáiem/ wśytkę iego máiętność roftargáli/ y gárdło mu wzięli/ y dobrą ławę *ErazmJęzyk X7 (Linde)*.]

3. O włosach: rozczochrać, potargać [kogo, co] (4) : Capillo conscindere mulierem, Vrwać niewiaftę zá włofy/ Roftargać. *Mącz 34c*.

Zwrot: »roztargać włosy« = *comas arrigere Mącz; dilaniare a. solvere comas, disicere a. turbare capillos Cn* [szyk zmienny] (3): á w ten czás niewiałty Rzymłkie nie dawno pobrane wěłzy śmieie miedzy wołká roftargawłzy włofy takéż odzyenie *BielKron 100*; Comas arrigere, Náłtorzić álbo roztárchác/ Rozkudłác włofy. *Mącz 350a*; [bachantki] Roztárchawłzy ná głowách/ niemuskáne włofy/ Spiewály Báchufowi niewieściami głofy *KlonWor 6*; [roftargano yego włofzy, a ono zułth yego krew plynę *RozmysłDomin 41; TerentMatKęd E4*; Arfynoe włtháwicźnie około wołká biegáiąc/ roftárchawłły włofy/ z płáczem żáłołnie prośiła/ áby [...] *Leop 3.Mach 1/5*; Zophonia widząc teź iż z małżonkiem nie łpála/ Włofy wśytki ná głowie łwey s trzákkiem roftárgála. *StokWąchHist B3; WujPosŚw 1584 292*; y choćby mátká roztárchawłzy włofy/ pierśi tobie ktorymi cie karmiła pokazála: choćby Oćiec wkládłzy fię w progę nie dopuścilićiby iść do BOgá twego. Zdeptay oycá/ zdeptay y mátkę/ á do Chriftuła fię wćiecz. *BzowRóz 59 (Linde)*].

4. Spowodować gwałtowne, niekontrolowane ruchy, rzucanie się [kogo] (1) : A gdy on [opętany] przychodził/ rozráził go czárt y roftargá [elisit ... et dissipavit]. *WujNT Luc 9/42*.

5. *Osuszać, zablizniać, leczyć* [co] (1) :

Szereg: »roztargać i naraszcząć« (1): Mocz łwą [*sarcocolla*] przez wczynki łwoie vkazuie/ Spaia y zrafcza, fciera j źrze/ roftarga j narałczza mięso w ranach *FalZioł* III 29d.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : Divello, Rozdzieram/ rozriwam/ roftárgam/ też wykorzeniam. *Mqcz* 478d; Schleiffen. Roftárgác. Raptare. *Calag* 420b.

Synonimy: 1. rozdzierać, rozedrzyć, rozerwać, rozszarpać; a. pobić, podrapać, poobrażać, poranić, poszarpać, roztrącić, zranić; 2. rozedrzyć, rozszarpać.

Formacje współrdzenne cf TARGAĆ.

Cf ROZTARCHAŁY, **ROZTARGAJĄCY**, **ROZTARGANIE**, **ROZTARGANY**

ALKa